

Λατινικά στο σχολείο: “καρατόμηση” ή αναβάθμιση;

[...] *opus* [...] *nec Iouis ira nec ignis
nec poterit ferrum nec edax abolere vetustas.*

[«το έργο μου [...] ούτε του Δία η οργή, ούτε η φωτιά,
ούτε το ξίφος, ούτε ο αδηφάγος χρόνος θα μπορέσει να αφανίσει.»]

Οβίδιος, *Μεταμορφώσεις* 15. 871-2

Οι πρόσφατες εξαγγελίες για την “καρατόμηση” των Λατινικών από τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, που έχουν αναστατώσει σύσσωμη τη φιλολογική κοινότητα (και όχι μόνο!), δεν θα μπορούσαν να αφήσουν απαθείς εμάς τους φοιτητές, προπτυχιακούς και μεταπτυχιακούς, των Φιλοσοφικών Σχολών, που πριν από λίγα μόλις χρόνια ήμασταν στα σχολικά θρανία και είχαμε τις ίδιες ακριβώς ανησυχίες με τους σημερινούς μαθητές. Αρχικά κρίνεται άσκοπο να αναλωθούμε στην ανατροπή των αβάσιμων επιχειρημάτων της “καρατόμησης”, μιας και αυτό έχει ήδη γίνει και συνεχίζεται να γίνεται από πανεπιστημιακούς και μη φορείς. Εμείς θα αρκεστούμε να επισημάνουμε ότι η πρακτική του «πονάει κεφάλι, κόβουμε κεφάλι» βρίσκεται έξω από τη δική μας λογική. Για την αποφυγή της κυριολεκτικής караτόμησης και τη θεραπεία του πονοκεφάλου υπάρχουν φάρμακα· το φάρμακο για την αποτροπή της “καρατόμησης” των Λατινικών δεν μπορεί να είναι άλλο από την ουσιαστική αναβάθμιση του μαθήματος (τουλάχιστον από τη Β΄ Λυκείου). Για να επιτευχθεί αυτό θα πρέπει ενδεικτικά:

- i. να διατηρηθεί η Πανελλαδική εξέταση του μαθήματος με αναπροσαρμογή της ύλης, αποφυγή της στείρας αποστήθισης και εισαγωγή αδιδακτου κειμένου,
- ii. να γραφούν νέα βιβλία, ελκυστικά για τους μαθητές “του σήμερα”,
- iii. να συμπεριληφθεί στους στόχους του μαθήματος (εκτός από τη γλωσσική κατάρτιση των μαθητών) η ανάδειξη της σπουδαιότητας του Ρωμαϊκού πολιτισμού, ο οποίος αποτελεί αφενός τη βάση του σύγχρονου Δυτικού, αφετέρου έναν από τους κυριότερους λόγους επιβίωσης του αρχαιοελληνικού,
- iv. να υιοθετηθούν σύγχρονες και ελκυστικές μέθοδοι διδασκαλίας (π.χ. αξιοποίηση των σύγχρονων πολυμέσων για την προβολή ταινιών και ντοκιμαντέρ σχετικών με το ρωμαϊκό πολιτισμό ή άρθρων και video essays που πραγματεύονται την πρόσληψη της ρωμαϊκής γραμματείας στην pop ή μη κουλτούρα ανά τον κόσμο· συνανάγνωση λατινικών με αντίστοιχα σύγχρονα κείμενα πάσης φύσεως για την ανάδειξη της πρόσληψης της λατινικής γραμματείας κ.ά.)

«Τι χρειάζονται, όμως, τα Λατινικά στους φοιτητές και κυρίως στους μαθητές;» ακούμε συνεχώς να ρωτούν πολλοί (προπάντων νέοι) εκτός του κλάδου μας. Ας τα πάρουμε τα πράγματα με τη σειρά. Καταρχάς η συστηματική υποβάθμιση του μαθήματος τα τελευταία χρόνια έχει συμβάλει (πέρα από την εξάπλωση της ημιμάθειας του συνόλου των μαθητών θεωρητικής κατεύθυνσης) στη δημιουργία σοβαρών δυσκολιών σε εμάς τους φοιτητές των Φιλοσοφικών Σχολών· και δεν αναφερόμαστε μόνο στα μαθήματα της λατινικής γλώσσας και λογοτεχνίας, αλλά και στα μαθήματα σύγχρονης λογοτεχνίας και θεάτρου, στα μαθήματα ρωμαϊκής ιστορίας ή φιλοσοφίας από τις πηγές, στα μαθήματα γλωσσολογίας των ξενόγλωσσων τμημάτων. Πώς άραγε ένας φοιτητής μπορεί να προσεγγίσει παραδείγματα χάριν Νεοέλληνες (τον Βιτσέντζο Κορνάρο, τον Χορτάτση, τον Ρίτσο, τον Κοσμά Πολίτη κ.ά.) ή Ευρωπαίους λογοτέχνες και θεατρικούς συγγραφείς (τον Shakespeare, τον Molière, τον Marivaux, τον Poe, τον Joyce κ.ά.), εάν δυσκολεύεται ή αδυνατεί να διαβάσει τους μεγάλους Ρωμαίους συγγραφείς, που άσκησαν σ’ όλους αυτούς καθοριστική επίδραση; Ωστόσο το ζήτημα δεν αφορά μόνο τον δικό μας κλάδο! Παρόμοια αυτονόητα ερωτήματα μπορούν να διατυπωθούν και για τους φοιτητές άλλων Σχολών, όπως της Νομικής (που για εκείνους, η λατινική νομική ορολογία, το Ρωμαϊκό δίκαιο και η ικανότητα ανάγνωσης των ρητορικών λόγων του Κικέρωνα είναι –ή θα έπρεπε να είναι– προϋπόθεση *sine qua non*) και της Φαρμακευτικής (με την ευρεία χρήση λατινογενούς ορολογίας), όσο και για όλους τους συμπολίτες μας, που συχνά ακούνε τους πολιτικούς να χρησιμοποιούν λατινικές εκφράσεις, όπως το επίκαιρο *erga omnes*. Εξάλλου και ο ίδιος ο Υπουργός Παιδείας, ως Φυσικός, θα γνωρίζει ότι μεγάλοι Φυσικοί του πρόσφατου παρελθόντος (όπως ο Γαλιλαίος, ο Νεύτων κ.ά.) έχουν γράψει τις πραγματείες τους στη λατινική γλώσσα. Εύλογα, λοιπόν, δημιουργείται το ερώτημα, γιατί να στερείται από τους μαθητές εν γένει κι ανεξαρτήτως του κλάδου

που θα επιλέξουν η δυνατότητα να εξοικειωθούν συστηματικά με μία γλώσσα, που μεταξύ των άλλων θα τους προσφέρει τεράστιο πλεονέκτημα, όταν αργότερα θα θελήσουν ή θα χρειαστεί ενδεχομένως να κατακτήσουν κάποια από τις λατινογενείς γλώσσες. Και πέρα από αυτό, η λατινική είναι μία από τις βασικότερες γλώσσες που χρησιμοποιείται στη διαδικασία αποκατάστασης και αποκωδικοποίησης της ιστορίας του δυτικού (τουλάχιστον) πολιτισμού· ως εκ τούτου η αφαίρεση της δυνατότητας από τον μαθητή να έρθει σε επαφή με το πρωτογενές κειμενικό υλικό, θα έχει ως αποτέλεσμα την παθητική και απροβλημάτιστη πρόσληψη της (άνωθεν) ετεροκαθορισμένης “αλήθειας” για το παρελθόν. Ένα τέτοιο σύστημα, βέβαια, οδηγεί μόνο σε ημιμάθεια και παρερμηνείες, που εκτρέφουν επικίνδυνες ιδεοληψίες πάσης φύσεως.

Με βάση αυτό το σκεπτικό, αλλά και λόγω της ενδυνάμωσης της εθνικής εσωστρέφειας που θα προκαλέσει η “καρατόμηση” των Λατινικών, ευελπιστούμε ότι η ηγεσία του Υπουργείου Παιδείας, δείχνοντας την πίστη της στον δημοκρατικό διάλογο, θα δηλώσει *mea culpa* και στη συνέχεια θα συνδράμει στην ουσιαστική αναβάθμιση του μαθήματος των Λατινικών, κάτι που θα ανοίξει το δρόμο για την ουσιαστική αναβάθμιση των ανθρωπιστικών σπουδών στη δευτεροβάθμια (και όχι μόνο) εκπαίδευση.

Δ. Σ. Μεταπτυχιακών Φοιτητών Α΄ και Β΄ κύκλου
του Τμήματος Φιλολογίας Ε.Κ.Π.Α.